

Václav DRŠKA, *Dějiny Burgundska. Nomen Burgundiae ve středověku*, Veduta, České Budějovice 2011

454 s., ISBN 978-80-86829-65-4

Na politické mapě Evropy se od římských dob až do konce středověku postupně vytvářel (a opět zanikal) poměrně nesourodý útvar zemí, jemuž se kvůli absenci jiného vhodnějšího termínu dostalo souhrnného názvu Burgundsko. Svého největšího rozkvětu toto území dosáhlo v 15. století za vlády dynastie Valois a posléze se více méně natrvalo rozpustilo do mocenských celků francouzských králů a Habsburků. Dějiny tohoto prostoru jsou v česky psané historické produkci pojímány výhradně v kontextu „velkých dějin“ Francie či Svaté říše římské.¹ Případný zájemce o nástin vývoje této oblasti byl dosud nucen sáhnout po těžko dostupných (a nepřeložených) syntetických pracích francouzské, německé, britské či nizozemské historiografie.² Kniha Václava Dršky je tudíž v tomto ohledu důležitým počinem, i když se nesnaží absenci syntézy politických dějin Burgundska v českém prostoru nahradit.

Na jednu stranu by tomu sice mohl napovídat název publikace i její první odstavce, kde autor podává stručný přehled dějin „burgundského prostoru“ v epoše římské, karolinské, raně a pozdně středověké. Činí tak ovšem proto, aby čtenáře uvedl do vlastní problematiky celé knihy. Zároveň zde podává zevrubný přehled „burgundské“ historiografie, jež se tříští do několika směrů a vyznačuje se různorodostí přístupů. Drškova práce tedy není pouhým chronologickým sledem událostí ani úvahami nad dějinami jednoho regionu. Jejím tématem také není rozbor termínu „Burgundsko“ po lingvistické stránce. Spíše než přehledem událostí mají *Dějiny Burgundska* podle autora být jakousi „sondou do myšlenkového světa politických a kulturních představ středověkých reprezentací“ (s. 10). Podtitul knihy napovídá, že hlavní roli v této koncepci hraje spíše slovo (*nomen Burgundiae*) než samotná otázka kontinuity či naopak přetržitosti jeho tradice. Autor pojem chápe jako jméno vyjadřující „konkrétní obsah, trvalejší než sama realita, k níž se vázalo“ (s. 11). Je třeba uznat, že jen těžko lze v Evropě nalézt území s tak konstantním označením, jehož teritoriální platnost by zároveň prodělala tolik modifikací. Při formulování stěžejního tématu knihy se autor po metodologické stránce inspiroval zejména pracemi dvou německých medievistů, Bernda

1) Výjimku tvoří pouze překlad útlé publikace Wenera PARAVICINIHO, *Karel Smělý – pád domu Burgundského*, Praha – Litomyšl 2000. Burgundsko pozdního středověku je částečně tematizováno v překladu německého vydání klasické práce Johana HUIZINGY, *Podzim středověku*, Jinočany 1999. Stručný přehled dějin Burgundska z křižácké perspektivy pak nabízí tematický úvod Oliviera Marina v českém překladu cestopisu *Guillebert de Lannoy. Cesty a poselstva*, ed. Jaroslav SVÁTEK et alii, Praha 2009.

2) Mezi jinými lze uvést zejména syntézy Laetitia BOEHM, *Geschichte Burgunds. Politik – Staatsbildungen – Kultur*, Stuttgart – Berlin – Köln – Mainz 1971, pro pozdější období Bertrand SCHNERB, *L'Etat bourguignon*, Paris 1999, nebo monografie o burgundských vévodech rodu Valois z pera Richarda Vaughana.

Schneidmüllera (*Nomen Patria*) a Thomase Eichenbergera (*Patriae*),³ vycházejících z diskuse o středověkém nacionalismu vedené na univerzitě v Marburgu v sedmdesátých letech 20. století.

Jakým způsobem tedy autor postupoval při deklarované snaze „hledat, rozeznávat a srovnávat měnicí se vztah k *nomen Burgundiae* ve středověku, k jeho tradicím a významům, jež mu byly přikládány, k jeho funkcím a ke způsobům využití při politické argumentaci“ (s. 12)? Zjednodušeně lze říci, že Drška vybíral z úctyhodného množství pramenů diplomatické, právní i narativní povahy ty pasáže, jež se týkají výskytu, ale i absence či nahrazení *nomen Burgundiae*. Tento způsob hledání je jednotlívým metodologickým pojetím při rekonstrukci myšlenkového pojetí jména nejprve pro lid, jež do dějin vstupuje na přelomu 4. a 5. století, a posléze také pro území pojmenované po tomto etniku. Na druhou stranu se kniha nemohla vyhnout chronologickému líčení událostí, jež autorovi poskytlo potřebné východisko pro další analýzu pojmu Burgundska během některých dějinných procesů – platí to např. pro popis franské anexe Burgundska za vlády Chlodvíkových potomků nebo pozdější války Armagnaků s Burgundčany (či Burgundskými?). Na jiných místech tyto kontextualizace chybějí, což v rámci některých rozborů ztěžuje orientaci u čtenáře, jež není s problematikou důkladně obeznámen. Četba Drškovy knihy tedy místy vyžaduje detailní obeznámenost nejen s burgundskými, ale i říšskými, franskými či francouzskými dějinami a rovněž dobrou orientaci v jednotlivých panovnických genealogiích. Pro tento účel je sice v závěrečné části publikace několik užitečných rodokmenů, sledujících kontinuitu vlády nad burgundským prostorem, avšak prospělo by i zařazení alespoň orientačního rodokmenu Merovejců či římských králů saské a sálské dynastie, byť tyto přehledy samozřejmě najdeme i v jiných česky vydaných publikacích.

Dějiny Burgundska jsou rozděleny do pěti kapitol, jež víceméně v chronologickém pořadí sledují vývoj tohoto pojmu. První část, nazvaná „*Burgundiones* – mnohoznačné dědictví“, pojednává o přesunu germánského kmene z jeho původních držav na Rýně s centrem ve Wormsu a jeho usazení v jihozápadní Galii a alpských oblastech, to vše samozřejmě z perspektivy římské historiografie. Na rozdíl od ostatních germánských kmenů se Burgundové vyznačovali snahou zachovat maximální institucionální a právní kontinuitu s Římskou říší a při správě svého panství zároveň s Galořimany poměrně úzce spolupracovali. Následkem toho se poněkud lišila úroveň vztahů Burgundů s Byzantskou říší od konfliktů císaře Justiniána s Góty v Itálii či od rivality doby Karla Velikého s císaři na Východě. Toto období prvotního, svým způsobem „ideálního Burgundska“, jež se rozkládalo na dolním toku Rhôny a ovládalo alpské průsmyky, ztělesňuje vláda králů Gundobalda a jeho syna (sv.) Sigismunda.

Následné konflikty s Franky si vyžádaly poměrně podrobné líčení politických dějin v perspektivě vládnoucích elit s častými exkurzy do rozporů moderní historiografie, jež si často neví rady s interpretací různě vyložitelných dobových pramenů.

3) Bernd SCHNEIDMÜLLER, *Nomen Patriae. Die Entstehung Frankreichs in der politisch-geographischen Terminologie (10.-13. Jahrhundert)*, Sigmaringen 1987 (= Nationes 7); Thomas EICHENBERGER, *Patria. Studien zur Bedeutung des Wortes im Mittelalter (6.-12. Jahrhundert)*, Sigmaringen 1991 (= Nationes 9).

Autor se na základě nečetných zmínek v pramenech snaží rekonstruovat důležité faktory tohoto období burgundských dějin, zejména povahu víry burgundských vládců (ariánství versus katolictví), otázku držby moci (sjednocené či dvojí království, případně tetrarchie) či motivaci a dynamiku mocenských bojů. Shrnujícím výsledkem uvedené analýzy je tvrzení, že „*nomen Burgundiae*, ačkoli si to později Frankové (a středověcí Francouzi) připouštěli jistě s malou ochotou, sehrálo při vytváření merovejské říše významnější roli, než lze na první pohled postřehnout“ (s. 35–36).

Toto konstatování slouží jako odrazový můstek pro další kapitulu „Franské Burgundsko“, v níž autor sleduje proces složité integrace již konsolidovaného království do Franské říše. V rámci dělení Austrasie – Neustrie – Burgundsko neznamenalo poslední pojmenování originální toponymum, nýbrž jakési označení sledující „nefranský lid“, od něhož dostalo označení i území (nikoli ovšem totožné s předchozím královstvím). Problém „legitimity“ jeho uchvácení Franky se pak odrazil i v dobovém kronikářství. Postupem času se však státoprávní rozměr Burgundska z pramenů vytrácí do té míry, že v 7. století je institucionálně téměř nepostizitelné a odsouvá se naplno pouze do říše paměti. Četné zmínky v pramenech nicméně dokládají přežívání tohoto pojmu označujícího střídavě zemi a její obyvatele, ba dokonce jakousi jeho „klidnou a stálou“ přítomnost. Důležitým faktorem přežití této části Franské říše byla mimo jiné váha nejstaršího barbarského zákoníku *Liber constitutionum* na jejím území. Nositelem burgundské tradice se rovněž staly duchovenské kruhy s centrem v klášteře Agaune, místě hrobu sv. Mauricia, na jehož kult mělo v „době největšího franského útlatku“ symbolicky navázat sepsání *Života sv. Sigismunda*. Nejhlubšího zapomnění se ovšem burgundskému *regnu* mělo dostat za vlády Pipinovců, což např. symbolizuje nástupnický řád Karla Velikého z roku 806, jímž burgundské dědictví „rezolutně roztrhl, a dal tak zcela zřetelně najevo, že tato epocha pro něho skončila“ (s. 88). Karlovská politika však existující regionalizaci říše zcela nevymazala, a příběh Burgundska tak mohl pokračovat dál.

Následující oddíl knihy zpracovává přechodné období, jež zpočátku charakterizuje faktická neexistence Burgundska ze státoprávního hlediska. Verdunská smlouva roku 843 totiž definitivně rozdělila starobylé burgundské království na dvě části, z nichž se postupně vytvořilo burgundské vévodství na straně francouzské a burgundské svobodné hrabství (později známé jako Franche-Comté) na straně říšské. Název kapitoly „Jedno jméno, pro kolik zemí?“ ovšem napovídá, že se *nomen Burgundiae* tu a tam v pramenech vyskytuje, a dokonce je schopno vytěšňovat v literární paměti jiná jména (s. 95–96). Kontinuita burgundské tradice měla mezi vzdělanci i své příznivce, k nimž se řadil např. kronikář Regino z Prümü. Na říšské straně se burgundské království během vlády welfské dynastie dokonce obnovilo, byť ve zmenšené formě. Důležitým pojítkem tohoto útvaru se vznikající říši saských Otonů byl např. moment, kdy král Rudolf II. daroval císaři Jindřichu Ptáčníkovi z Itálie čerstvě získané Svaté kopí, jež se posléze stalo říšskou svátostí. To, co nebylo v rámci západofranské říše myslitelné, totiž prosadit Burgundsko jako rovnocenný útvar, se tak za relativně krátkou dobu podařilo v rámci formující se Svaté říše římské.

V další části „Burgundské motivy“ se kniha pokouší sledovat období „vrcholného středověku“ ve třech základních rovinách. První, *Burgundia iusta*, pokračuje v linii státoprávních dějin již „rozpadlého“ Burgundska, jež pojednává zvláště z říšské a zvláště z francouzské perspektivy. Zejména za vlády Fridricha Barbarossy, jehož manželka Beatrix pocházela z rodu burgundských hrabat, sloužilo území Burgundska jako „instrument ve vztazích s Francií nebo pro vyrovnání štaufsko-welfských rozporů“ (s. 141). Ukazovalo se tak, že práva království a komplex jeho historických tradic nebyl ani po staletích zapomenut. Nicméně z hlediska pojmenování samotného dochází v říšském kontextu k významnému posunu: *nomen Burgundiae* začalo být ve 13. století nahrazováno pojmem „Arelatské království“, který však označoval již jen torzo původní celé země, tedy okolí města Arles a svobodné hrabství. V té době již na slábnoucí autoritu Štaufů působil naplno mocenský tlak Kapetovců.

Autor si také všímá základních rozdílů v rámci „obojího Burgundska“. Zatímco v říšské části je patrná větší loajalita k císaři, v kapetovském vévodství, byť vyšlo z přímé linie od prvních králů této dynastie, se projevují spíše odstředivé snahy vůči pařížskému dvoru, vrcholící na konci 12. století za vlády vévody Huga III. Jeho potomci se však postupně přiklonili zpět k sílící Francii svatého Ludvíka a od konce 13. století se vévodové vzdali jakýchkoli reminiscencí na burgundskou minulost a stávají se *de facto* francouzskými princí s úřady na kapetovském panovnickém dvoře. Navzdory čestnému primátu mezi světskými páry království je burgundské vévodství chápáno jako jedna z mnoha součástí francouzské monarchie, nikoli jako území zvláštního lidu. Naopak na druhé straně Saôny je Burgundsko pojímáno jako země jednoho z „národů“ univerzálně pojímané říše.

Druhý proud burgundských motivů – *Burgundia pia* – charakterizuje výjimečně bohaté dědictví široce chápaného burgundského území v duchovní sféře. Kromě vlastního mauricijského kultu se Burgundsko vyznačuje především jako kolébka zvláštního druhu monasticismu, jehož počátky sahají k biskupovi a zakladateli opatství na Lérinských ostrovech sv. Honoratovi. Vrcholem této tradice je pak založení reformního kláštera v Cluny či aktivita „Burgundána“ sv. Bernarda z Clairvaux.

Podkapitola *Burgundia militans* se zaměřuje na způsob, jakým je v kronikářské paměti často personifikované Burgundsko pojímáno z vojenského hlediska: autoři je jednak líčili jako oběť různých nájezdníků, ale zároveň jako hrdinu boje proti pohanům. I v tomto ohledu se paměť řídila historiografickými preferencemi říšské či francouzské strany: „Pro císařské dějepisce bylo Burgundsko říšským královstvím čelícím Maďarům a dědicem tragického konfliktu s Huny, ve francouzské středověké historiografii pak vévodstvím kooperujícím na zrození kapetovské monarchie, mimo jiné i bojem proti normanským pirátům, kultivujícím je a posléze s *Francií* a s nimi tvořící základ království“ (s. 177). V dobovém diskurzu je také pozoruhodné ztotožnění Burgundů s Nibelungy, odrážející zejména reminiscence na wormské období burgundských dějin. Pro publikum vrcholného středověku byli Burgundové a jejich králové starobylým křesťanským lidem, a epos o Nibelunzích tak včlenil *nomen Burgundiae* do německé rytířské mentality. Burgundsko však bylo po literární stránce tematizováno i na francouzské straně. Původní *chanson de geste*, reflektující franské dobývání jihu Galie a vědomí bývalé burgundské suverenity, je

posléze na počátku 14. století přepracován v románu *Girart de Rossillon*, který bude hrát podstatnou propagandistickou roli ještě ve století následujícím.

Pro další osud burgundských zemí bylo rozhodující znovuzapojení tohoto prostoru do francouzské i říšské politiky ve 13. století. Ludvík IX. a jeho bratr Karel z Anjou si totiž vzali dědičky hrabství Provence, a tato část původního Burgundska tak přecházela ze štaufského do kapetovského vlivu. Podobný osud potkal v průběhu téhož věku i severněji položené Dauphiné. Do sféry vlivu francouzských králů se rovněž dostalo svobodné hrabství, když jej Filip III. roku 1285 koupil výměnou za respektování říšské suverenity. Na druhou stranu se k sobě burgundské vévodství a hrabství výrazně přiblížila pod společnou vládou Odon IV., manžela dcery Jany Burgundské, jenž bývá označován za „předchůdce velkých vévodů Valois“. Kniha tyto spojitosti výrazně akcentuje stejně jako fakt, že burgundské země, s nimiž se od té doby nakládá jako s jedním celkem, se stávají jazýčkem na vahách v první fázi stoleté války. Sňatkem „posledního Kapetovce“ Filipa z Rouvres s dcerou Ludvíka de Male pak došlo k akumulaci obrovského bohatství, zahrnujícího vévodství i hrabství burgundské, hrabství Flandry a Artois. Po Filipově smrti roku 1361 celé dědictví nakonec přešlo na rod Valois, vládnoucí na francouzském trůně.

Vévodové pocházející z této dynastie, která na konci 14. a během 15. století pozvedla burgundské soustátí na důležitého politického hráče pozdně středověké Evropy, však neměli rozhodně lehký úkol. Počáteční problém legitimizace nároku na celé dědictví, jež narážela na nároky ostatních Kapetovců, ale i na říšské zájmy Karla IV., se nakonec podařilo vyřešit tím, že král Jan II. podstoupil burgundské vévodství i hrabství svému mladšímu synovi Filipovi Smělému. Karel IV. arelatskou korunovací a přenesením ostatků sv. Sigismunda z opatství Agaune do Prahy naznačil, že byt předá „pozemské Burgundsko“ pod vládu rodu Valois, jeho duchovní rozměr a s ním spojené atributy zůstanou svázané s říší. Pro dynastii Valois byl zisk těchto území naopak prostředkem pro sebezpečetění role univerzálního kapetovského dědice.

V souladu s recentním bádáním se Drška vymezuje vůči starším názorům, jež „nové vytvoření“ Burgundska považují za bezhlavý krok francouzského krále, vedoucí posléze k burgundskému separatismu. Na druhou stranu však nereflektuje v celé úplnosti stále probíhající spor o povahu burgundského státu či soustátí.⁴ Pátá část knihy, nazvaná „Valois: od burgundského vévodství k ‚burgundskému státu‘“, se tedy znovu soustřeďuje výhradně na samotný pojem a státoprávní otázky jsou řešeny pouze v jejich dobovém kontextu, nikoli v jejich zpětné historiografické reflexi. Kniha se tedy např. zabývá tím, jakým způsobem dodávalo *nomen Burgundiae* prestiž celému konglomerátu zemí, jejichž ekonomické a posléze politické těžiště se přesouvalo na sever do vzdálených Flander.

4) Srov. „státní“ perspektivu B. SCHNERBA, *L'Etat bourguignon*, zejména s. 7–10, s protichůdnými názory, jež ve studiích zastávají Richard VAUGHAN, *Hue de Lannoy and the Question of the Burgundian State*, in: *Das spätmittelalterliche Königtum im europäischen Vergleich*, hg. Reinhard Schneider, Sigmaringen 1987, s. 335–345, a Jean-Marie CAUCHIES, *Etat bourguignon ou états bourguignons? De la singularité d'un pluriel*, in: *Power and Persuasion. Essays on the Art of State Building in Honour of W. P. Blockmans*, edd. Peter Hoppenbrouwers – Antheun Janse – Robert Stein, Turnhout 2010, s. 49–58.

Co se týče počátků nového burgundského partikularismu, první vévoda z rodu Valois, Filip Smělý, dokázal ještě kombinovat prvek loajality k trůnu se snahou o co nejexkluzivnější postavení. Určitým katalyzátorem vývoje termínu *nomen Burgundiae* se však stává burgundsko-armagnacký konflikt o nadvládu nad nemocným králem Karlem VI., jenž charakterizuje vládu Filipova syna Jana Nebojácného. V intencích základního tématu knihy se autor soustřeďuje na konotace burgundského pojmenování v narativních pramenech této doby, zejména v kronikách Enguerranda Monstreleta a Georgese Chastellaina.

Jestliže Monstrelet píše rovnou o burgundské a armagnacké straně, a nikoli o pouhém sporu dvou vévodů, zůstává ve škále dobových pramenů zpočátku ojedinelý. Na druhou stranu se v této době přestává rozlišovat mezi burgundským vévodstvím a hrabstvím. Také dříve vytvořené stereotypy burgundského pravověří a loajality, jež např. tvořily základ argumentace Jeana Petita při obhajobě vraždy orleánského vévody v březnu 1408, sehrávaly v ideologické rovině konfliktu důležitou roli. *Nomen Burgundiae* opouštělo některá svá historická území (Dauphiné, Provence, Arelat) a přestalo být rovněž abstraktním pojmem učeneckého diskurzu, aby se stalo konkrétním činitelem politického sporu (s. 226). Čistě etnonymní a regionální význam tohoto pojmu pak přešel do praktické politiky, kde se mu dostalo nového symbolického i referenčního potenciálu. Burgundané se totiž v domácím konfliktu stali příslušníky frakce ve všech významových kontextech, na rozdíl od Armagnaků či Orleánských, nazývaných nikoli podle nějaké tradice, ale pouze podle jejich nejsilnějšího vůdce.

Oproti u nás stále ještě zakořeněné představě, ovlivněné snad národním pojetím francouzských dějin, sahající však až k pojmu „nevděčné Burgundsko“, užívaného orleánskou stranou,⁵ autor správně poukazuje na nejednoznačnost spojenectví Burgundanů s Angličany, jimž v ovzduší porážky u Azincourtu nadbíhala i proti-strana. Rovněž pregnantně vystihl rozporuplný vztah Burgundska k Francouzskému království po vraždě vévody Jana v Montereau roku 1419: „Burgundská politika si především nedokázala jasně definovat vztah k monarchii. Verbálně lpěla na její integritě a neporušitelnosti práv, přijímala však jako fakt rozdělení země“ (s. 247). O rok později v Troyes uzavřená smlouva mezi Angličany a mladým vévodou Filipem Dobrým, vystupujícím již coby suverénní panovník, znamenala určitý kompromis i pro vnitřní dilema „burgundské“ politiky. Mnozí (včetně části novodobých historiků) ji považovali za „hanebnou“ a sloužila jako úhelný kámen, podle něhož se posuzovala míra loajality Filipa Dobrého vůči francouzskému trůnu. Dalším takovým mezníkem se poté stala smlouva z Arrasu, již vyvrcholilo opětovné sblížení již rozdělených „Burgundanů“ a „Francouzů“. Dohoda z roku 1435 však zároveň znamenala vrchol burgundského partikularismu ve francouzském kontextu a zároveň suverénního postavení vévody Filipa, jenž byl např. tímto aktem zproštěn lenního slibu vůči francouzskému králi.

5) Srv. např. velmi zjednodušený výklad in: *Dějiny Francie od počátků po současnost*, ed. Georges DUBY, Praha 2003, s. 262–263.

Za vyvrcholení politiky Filipa Dobrého lze označit snahu o povýšení konglomerátu jeho zemí na severu, označovaného dnes za „Burgundské Nizozemí“, na království. Tuto žádost vévoda předložil roku 1447 římskému králi Fridrichu III., ovšem neúspěšně. V úsilí, jak známo, pokračoval jeho syn Karel Smělý, ovšem ten důsledně trval na tom, aby v novém státním útvaru zůstalo zachováno *nomen Burgundiae*. V tomto ohledu je poněkud zarážející, že snahám obou vévodů o povýšení na království není v knize věnována větší pozornost a že vývoj burgundských zemí v posledních letech Filipovy vlády a za panování jeho syna je popsán jen velmi zhuštěně (s. 283–285). Tento moment by přitom mohl představovat i určitý vrchol celé práce, která mimo jiné sleduje různorodé snahy o obnovení původního burgundského Gundobalova království. Závěr popisu tohoto vývoje je poněkud unáhlený: Karel Smělý ve svém plánu na obnovu království se údajně „vrátil na cestu králů Gundiocha a Gundobalda. Tak jako oni vzkřísili zničené wormské království, měl burgundský vévoda v úmyslu obnovit staré království Burgundů vyvrácené Franky či v paměti 15. století Francouzi“ (s. 291). Je otázka, zda měl Karel Smělý tento spíše nevědomý návrat opravdu na mysli.

Vypsát dějiny Burgundska ve výhradně diskurzivní rovině je koncepčně velmi náročným úkolem. Nelze se proto divit, že se některé aspekty recenzované knihy mohou jevit jako diskutabilní, jak jsem již příležitostně naznačil v popisu příslušných kapitol. V jazykové rovině se totéž týká překladu některých vlastních jmen, z nichž poměrně nezvykle vyznívá zejména použití přívlastku „Odvážný“ pro prvního burgundského vévodu rodu Valois oproti ustálenému „Filip Smělý“.⁶ Poněkud neobvyklé je i označení Franche-Comté jako palatinátu či francouzského názvu Malines pro v češtině ustálený Mechelen. Také použití toponym Nicopol a Picardie (ovšem Pikardaně) je diskutabilní. Zůstaneme-li u geografických detailů, město Arras s klášterem Saint-Vaast není ve Flandrech (s. 245), nýbrž v Artois, a naopak kronikář Jean de Wavrin, mimochodem účastník druhé protihusitské křížáky, nepocházel z Artois, ale z Flander (srov. 263). Autor také poměrně schematicky přiřazuje termín „pays de par deçà“ (zdejší země) Burgundskému Nizozemí a výraz „pays de par delà“ (tamější země) samotnému burgundskému vévodství a hrabství, ačkoli byla tato pojmenování proměnná a vždy záleželo na místě vydání či sepsání příslušného dokumentu a na tom, v které části svého soustátí se jeho vládce nacházel.⁷

Tyto drobnosti by ovšem neměly zastínit vskutku záslužné a rozsáhlé překladatelské úsilí autora, jenž českému čtenáři v *Dějínách Burgundska* přiblížil širokou škálu těžko dostupných pramenů i hlavních rysů sekundární literatury. V této souvislosti si tedy dovoluji pouze drobná upozornění: slovo „marches“ na

6) V češtině se adjektiva smělý – odvážný neliší z hlediska citového zabarvení jako francouzské hardi – téméraire, kde druhé jmenované má spíše negativní konotace. Tato nuance se projevuje např. při odlišném označení Karla Smělého (Charles le Téméraire / Charles le Hardi), srv. B. SCHNERB, *L'Etat bourguignon*, s. 10, a J.-M. CAUCHIES, *Louis XI et Charles le Hardi. De Péronne à Nancy*, Bruxelles 1996. V každém případě lze francouzské adjektivum „hardi“ překládat jako „smělý“ a zároveň jako „odvážný“. Ustálené označení Filip Smělý se v knize přesto objevuje na s. 13, na mapce Burgundska na s. 196 se lze setkat s oběma variantami.

7) K tomu viz Pierre COCKSHAW, *A propos des pays de par deçà et des pays de par delà*, Revue belge de philologie et d'histoire 52, 1974, s. 386–388.

s. 246 rozhodně neznamená trhy, ale území; „voiage de Turquie“ (s. 279) lze s ohledem na dobový význam slova překládat spíše jako tažení do Turecka, a nikoli jako cestu. Lehké rozpaky budí rovněž podrobný rozbor údajného holdování mladického dauphina Karla (VI.) císaři Karlu IV. během jeho návštěvy v Paříži roku 1378 (s. 201–202). Ačkoli je slovo od slova analyzováno, nemá žádné vyústění, tudíž se nemůže jednat o „klíčový problém“. Tím je v kontextu celé práce spíše míra propojení jednotlivých částí. Bez ohledu na nespornou kvalitu jejich zpracování lze po přečtení celé knihy jen těžko formulovat nějakou jednotící myšlenku, jíž by bylo možné tuto práci shrnout. V tomto ohledu není nápomocen ani závěr knihy, v němž autor spíše sumarizuje obsah jednotlivých kapitol a naznačuje pokračování užívání *nomen Burgundiae* v kontextu soupeření Karla V. a Františka I. v první polovině 16. století.

Právě hledání vyššího „smyslu burgundských dějin“ je tím, čím může čtenáře kniha Václava Dršky inspirovat. Pátrání po významech a konotacích *nomen Burgundiae* způsobem vzdáleně připomínajícím *Místa paměti* Pierra Nory, k němuž se autor ostatně hlásí, vystihuje určitou nepostižitelnost této jednotící ideje. Knihu *Dějiny Burgundska* lze považovat za pozoruhodný doklad určitého druhu bádání, jež sleduje nikoli osudy lidí či zemí, ale pojmů a tradic. V neposlední řadě pak představuje důležitý úvodní příspěvek dosud nezpracovaných témat burgundských dějin v českém prostředí, jemuž se touto knihou otevírá jejich pestré bohatství.

JAROSLAV SVÁTEK

Martin WIHODA, *Morava v době knížecí 906–1197*, Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2010

468 s., ISBN 978-80-7106-563-0

Martina Wihodu jsme měli možnost poznat prostřednictvím dvou samostatných monografií, které se dotýkají osudů českých zemí na přelomu 12. a 13. století. Geograficky i tematicky k nim má blízko autorova třetí kniha, jež se vyrovnává s proměnami prostoru dnešní Moravy mezi 10. a 12. stoletím. Byť se nejedná o biografii jako v případě Vladislava Jindřicha ani o „dějiny jednoho dokumentu“ (v proměnách paměti) jako v případě Zlaté buly, nalezneme ve všech třech knihách společné rysy. Kromě charakteristického jazyka je to téma paměti a země.

První kapitoly věnuje Wihoda reflexi starší historiografie, již využívá jako odrazový můstek k vlastnímu zamyšlení nad možným pojetím dějin Moravy. Z textu je patrná dobrá obeznámenost s aktuální literaturou i poctivá snaha o vymezení tématu a pojmového aparátu, přesto mají mnohá podotknutí, podněty a nápady otevřený konec a formulování vlastní metody k dějinám „země“ ve starším středověku